

Ірина БАРТКІВ

аспірантка,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка,

Тернопіль, Україна

irinabernatska97@gmail.com

ЦІННІСНІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У зв'язку із агресією росії на терени України, яка супроводжується масовими вбивствами та варварським знищенням культурних пам'яток, значення історичної та археологічної спадщини для незалежного й міцного розвитку нашої держави набуло неабиякої важливості, адже археологічні пам'ятки – це не просто залишки минувшини – це код нації, який відображає чиї ми нащадки, та з яких віків тягнеться наше коріння. Тому з огляду на сьогодення неабиякої актуальності набуває аналіз цінності збереження археологічної спадщини у незалежній Україні, що варто показати на прикладі Тернопільської області, територія якої багата на пам'ятки різних археологічних періодів.

З отриманням Україною незалежності, незважаючи на матеріальні та законодавчі труднощі, археологи доклали великих зусиль, щоб продовжити археологічні дослідження на теренах Тернопільщини. Завдяки повній віддачі своїй справі вони розпочали новий етап розвитку археології в краї, що дозволило продовжити дослідження пам'яток і як результат збагачувати історію області. Але через недоліки у законодавчій справі щодо збереження археологічної спадщини викликом для археологів стала боротьба із «чорними археологами», несвідомими будівельниками та фермерами за збереження цінних археологічних пам'яток, які через їхнє бажання наживи чи байдужості призводило до знищення цілих комплексів матеріальних залишків археологічних культур різних епох.

За дослідженням Л. Залізняка за останні чверть сторіччя 30 верхніх сантиметрів поверхні України, куди сягає більшість металошукачів, на 90 % «вибито», тобто очищено від археологічних артефактів та антикваріату (монети, прикраси тощо) [1, с. 2]. За даними моніторингу ситуації, який здійснює Центр пам'ятокознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, держава щорічно втрачає близько 500 пам'яток археології [2]. Це все призводить до значних руйнувань чи повної втрати матеріальних ознак історичної пам'яті.

Для боротьби із «чорними археологами», мародерами та духовним занепадом серед певних верств населення за роки незалежності розпочався процес формування та удосконалення законодавчої бази щодо охорони археологічної спадщини. Одним з найперших та найголовніших кроків у цьому напрямку стало підписання у 1998 р. Україною Європейської конвенції «Про охорону археологічної спадщини» [3], яка набула чинності у 2004 р. У статті 1 вказано, що метою цієї (переглянутої) Конвенції є охорона археологічної спадщини як джерела європейської колективної пам'яті та засобу історичних і наукових досліджень [4].

Тому до 1998 р. відсоток рятівних розкопок залишався невеликим. Протягом 1990-х рр. було здійснено головні рятівні археологічні дослідження лише у 1990 р., 1991 р. та 1995 р. У 1990-му році силами кооперативу «Археолог» Інституту археології проведено розкопки городища раннього залізного віку в Лошневі Тербовлянського р-ну, у 1991 р. – пізньопалеолітичної стоянки у Великому Глибочку. У 1995 р. «Рятівною археологічною службою» Інституту археології НАН України проведено розвідки по трасі нафтопроводу Одеса–Броди та розкопки поселення черняхівської культури в Очеретному [5; 6, с. 365]. Хоч це є і незначною кількістю досліджень, але завдяки цій роботі було врятовано від знищення ряд археологічних пам'яток.

Певне пожвавлення проведення рятівних розкопок розпочалося з 2000-го року, коли було прийнято важливий для збереження археологічної спадщини Закон України «Про охорону культурної спадщини». У тексті Закону зазначено, що «цей Закон регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь. Охорона об'єктів культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [7].

Тому у тому ж році було створено Обласну інспекцію охорони пам'яток історії та культури, що дало позитивний результат як для охорони археологічних об'єктів, так і для покращення результативності їх дослідження. Основну увагу новостворена організація приділяє охоронним дослідженням та археологічним розвідкам. Розроблена і поступово впроваджується програма суцільного збереження краю [8, с. 12].

Із набуттям чинності у 2004 р. Європейської конвенції «Про охорону археологічної спадщини» з'явилася потреба у створенні при Інституті археології Академії наук України Дочірнього підприємства «Подільська

археологія» Державного підприємства «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України», яку очолює провідний археолог Тернопільщини Б. Строчень. Завдяки цьому в області різко зросла питома вага польових досліджень, направлених на збереження археологічних пам'яток, яким загрожує руйнування [6, с. 366].

Прикладом важливості утворення даних археологічних структур є проведення археологічних експертиз, які дозволяють виявляти та рятувати цінні пам'ятки різних археологічних періодів. В ході однієї з них у 2004 р. було врятовано 2 трипільських та 2 черняхівських поселення, які могли бути знищені будівництвом об'їзної автодороги навколо м. Бучач [9].

У процесі проведення низки рятувних археологічних досліджень було збережено велику кількість пам'яток, які не лише підтвердили багатство археологічної спадщини області, а й змінили історію краю. Наприклад, під час дослідження Кременця у 2007 р. археологами було виявлено культурний шар кінця X ст., хоча перша згадка про місто датована 1227 р. [6, с. 367]. У 2008 р. на замовлення Національного заповідника «Замки Тернопілля» були проведені археологічні розкопки замку в м. Скалат. До цього часу вважалося, що датою будівництва замку є 1630 р., але у результаті досліджень оборонного валу було встановлено, що до 1630 р. були більш ранні укріплення [6, с. 367].

Загалом з часу утворення Обласної інспекції охорони пам'яток історії та культури та Дочірнього підприємства «Подільська археологія» було врятовано від розграбунку та знищення курган епохи бронзи біля села Городище Козівського району, пам'ятки Зборівської битви, численних поселень періодів трипільської, липицької, черняхівської, висоцької та інших культур, різночасових некрополів, а у 2013 р. у Терєбовлі було виявлено цінні трипільські статуетки вік яких приблизно 6 тисяч років [10].

Знахідки, виявлені під час польових досліджень, поповнили фонди та експозиції НІАЗ «Замки Тернопілля» та Борщівського обласного краєзнавчого музею, а інформація активно використовується працівниками ДП «ОАСУ Подільська археологія», Тернопільської обласної інспекції охорони пам'яток історії та культури, Борщівського обласного краєзнавчого музею для розробки планових наукових тем [6, с. 367].

Отже, з часу проголошення Україною незалежності археологічні дослідження, незважаючи на фінансові та законодавчі труднощі, активно відбувалися на теренах Тернопільської області, що дозволило врятувати величезну кількість пам'яток різних часових періодів і як наслідок внести корективи у висвітлення та переосмислення минулого Тернопільщини.

Сьогодні у зв'язку із російською агресією проти України пам'ятки археології повинні стати для українців не лише матеріальними залишками людської діяльності, а й усвідомленням того, яка багата та глибинна історія нашої держави. Тернопільська область, яка хоч і є однією з найменших за розмірами серед областей України, різноманітням археологічної спадщини краю підтверджує давність існування археологічних культур та містобудування на українських теренах.

Тому навіть в умовах війни виявлення та вивчення археологічної спадщини посідає вагоме місце у формуванні ціннісних орієнтирів в сучасному світі. Збереження археологічних пам'яток є тією цінною складовою, яка дозволяє міцно розвиватися державі та формувати міжнародний імідж України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Л. Л. Залізник. Українська археологія: стан і перспективи (суб'єктивне враження про об'єктивний стан). *Археологія і давня історія України*: Зб. наук. пр. Київ: ІА НАН України, 2019. Вип. 4 (33). С. 388–395. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/167218>_(дата звернення 18.04.2022).
2. Доповідь акад. П. П. Толочка на ІХ з'їзді Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. *Збережена спадщина (Українському товариству охорони 10 пам'яток історії та культури – 40 років)*: Збірник матеріалів і документів / упор. О. М. Титова, М. Т. Пархоменко, О. О. Демиденко. Київ, 2007. С. 22.
3. Про ратифікацію Європейської конвенції про охорону археологічної спадщини (переглянутої): Закон України від 10.12.2003 р. № 1369-IV. *Відомості Верховної Ради України, 2004, № 15, ст.224*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1369-15#Text> (дата звернення: 18.04.2022).
4. Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута) (ETS N 143): Європейська конвенція від 16 січня 1992 р. № 994_150. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_150#Text (дата звернення: 18.04.2022).
5. Строцень Б., Строцень Л. Нове селище черняхівської культури на Волино-Подільському порубіжні. *Давня і середня історія України* (історико-археологічний збірник). Кам'янець-Подільський, 2000. С. 195–201.
6. Строцень Б. Археологічні дослідження на Тернопільщині у 2001–2010 рр. *Від вenedів до Русі*. Київ, 2014. С. 365–370.
7. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 24.07.2021 р. № 1805-III. *Відомості Верховної Ради України, 2000, № 39, ст. 333*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 18.04.2022).
8. Строцень Б. Історія археологічних досліджень на Тернопільщині. *Археологія Тернопільщини*. Тернопіль, 2003. С. 6–16.

9. Строчень Б. С., Строчень М. Б. Рукомиш – поселення і виробничий комплекс черняхівської культури (дослідження 2004 р.). *Актуальні проблеми археології України*. Київ; Луцьк, 2011. С. 150–157. (АДІУ. Вип. 4).
10. За останні 13 років тернопільські археологи знайшли втричі більше, ніж за 100 попередніх. Тернопільський прес-клуб: веб-сайт. URL: <https://pressclub.te.ua/novyny/%D0%B7%D0%B0%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%96131%80%D0%BE%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B0%D1%80%D1%85%D0%B5%D0%BE/> (дата звернення: 21.04 .2022).

Діфань ЦЮ

аспірантка,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

Тернопіль, Україна

ДИТЯЧА ФОРТЕПІАННА МУЗИКА У ТВОРЧОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТА КИТАЙСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ

У сучасних умовах реформування національної системи освіти перед європейською та китайською педагогікою мистецтва поставлені завдання щодо духовного розвитку підростаючого покоління, формування у них естетичної свідомості та художньо-естетичних потреб.

Як зазначає Смородський В. І. «Формування виконавських навичок гри на фортепіано сприяє всебічному музичному розвитку дітей і передбачає систематизоване вивчення творів різних жанрів, стилів і форм на матеріалі кращих зразків музичної культури. Тому велике значення набуває ефективне формування в учнів дитячих музичних шкіл виконавських навичок гри на фортепіано на базі надання комплексу знань у сфері жанрово-стильових особливостей музичного мистецтва сучасних словацьких композиторів» [2, с. 4].

Від XIX століття до сьогодні особлива роль у становленні дитячої музики належить п'єсам із «Дитячого куточку» К. Дебюссі – це оригінальні мініатюри, що ставлять собі за мету введення в світ образів нової музики, символізуючи межі мистецтва, не помічені в попередні століття. І вся ця сукупність нових ідей введена до структури класичної французької сюїти, в якій прелюдійна перша п'єса становить високий витік подальшого розвитку. Для Дебюссі установчим є уявлення про «механіку Вдосконалення», яка подається не без іронії, але і відверто як гімн в № 1 «Доктор Gradus ad Parnassum». А підсумком є показаний «погляд у Новий світ», на те «змішання моралі» європейського та позаєвропейського, яке